

Er det stadig skak, vi spiller? Om jurister og samfundsdebatten i en retsstat

Kristina Siig

dr. jur., professor MSO, Syddansk
Universitet

Da jeg startede på jurastudiet i slutfirserne, var det en sjælden foreteelse, at jurister tog ordet i samfundsdebatten.

Der var en professor i Aarhus, der med mellemrum bedrev en kronik om, hvorfor verden var af lave (gerne om søndagen i Jyllandsposten), men det blev anset for undtagelsen, og forklaret med, at han i det hele taget var lidt excentrisk. Sådan er det ikke mere.

En del af det skyldtes formentlig, at man i slutfirserne godt kunne forestille sig et nyhedsindslag i trykte eller andre medier uden, at en ekspert skulle udtale sig om emnet. Vi slap for en del på den konto.

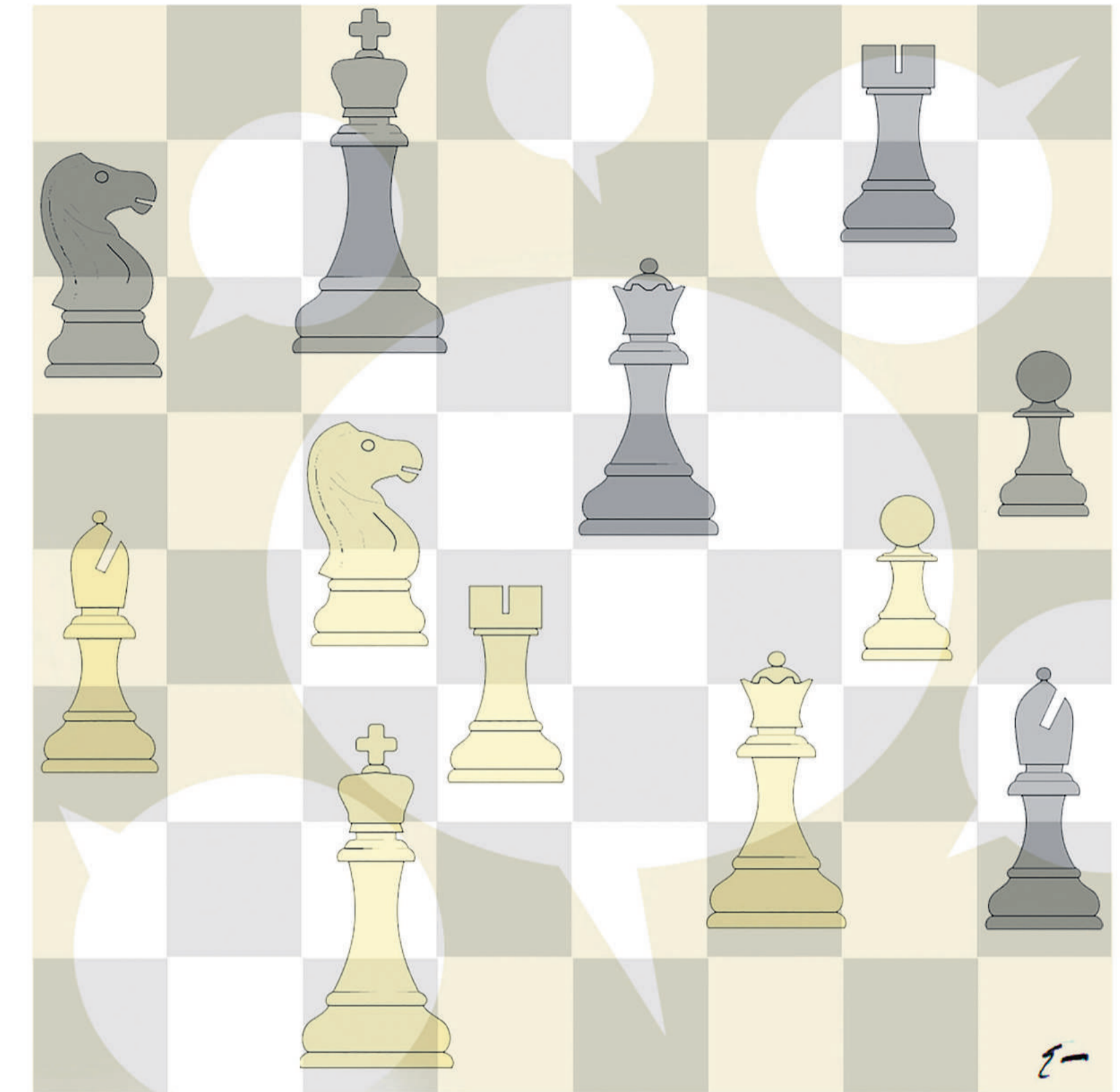
Men det kan ikke forklare det hele – og det kan ikke forklare, hvorfor det ser ud til, at universitetsansatte, repræsentanter for dommerforeningen og andre jurister, der traditionelt har taget en ret neutral rolle i samfundsdebatten, i de senere år i stigende grad tager bladet fra munden.

Forskere har generelt en formidlingspligt. Den forskning, som statskassen med videre giver os midler til at udføre, skal naturligvis tilbage til samfundet, hvor den skal skabe merværdi.

DENNE MERVÆRDI ER Let at forestille sig, hvis vi har opfundet en ny teknologi eller en ny behandling. Men det er måske ikke helt så let at forestille sig, hvad det er for en merværdi, juristerne bringer ind i samfundsdebatten, eller hvorfor der er behov for det nu.

Hvor er det, at juristers viden om, hvorvidt noget er lovligt, ulovligt eller måske bare risikabelt, medfører værdi for andre end advokater eller sagsbehandlere i kommunen? Måske kunne man se sådan på det, at hvis retssamfundet var et skakspil, så ved juristerne rigtig meget om reglerne for skak. Onde tunger vil mene, at i nogle gange går for meget op i, om reglerne er overholdt, og ikke om spillet er smukt eller effektivt, og de vil – i hvert fald til dels – have ret.

CLAUDE SHANNON VISTE så lagt tilbage som i 1950, at der var mindst mulige skakspil. Disse mulige skakspil indeholder både det sublime, som udøves for eksempel af en Magnus Carlsen, og det tøvende og håbløst uopfindsomme spil (sådan som mit), men begge spil er skak – og de er sammenlignelige, fordi reglerne er de samme, og de er fulgt.

Selvom både skak og jura kan strikkes sammen på mange måder, der alle formelt er "lovlige", kan vi finde på at tage ordet, hvis håndværket ikke er i orden.

- Jamen, du kan da godt flytte kongen til E4, men så er du mat i to træk.

Oversat til det juridiske giver det derfor mening at bekymre sig offentligt, hvis eksempelvis en almindelig forglemmelse, som at have en lommekniv i bunden af sin taske sammen med alt muligt andet rod, pludselig kriminaliseres. Bekymringen kan også være, om det mon bliver sværere for borgerne at følge med i myndighedsbeslutninger, fordi åbenheden om visse dele af myndighedernes virke ændres.

Tilbage til skakspillet. Hvis reglerne slet ikke følges, slutter spillet med at være

meningsfuldt, fordi formålet med spillet netop er at gøre det bedst muligt inden for rammen af de regler, vi har lagt ned. Jurister har det derfor med at blive særligt bekymrede, når vi ikke følger de regler, vi selv har fastlagt. Det er sådan en slags erhvervsbetinget OCD, vi har, vil nogle nok mene.

Det kunne for eksempel være, når den forudsatte politiske konsekvens af, at Folketingets Ombudsmand udtaler, at en bestemt embedspraksis er ulovlig, udebliver. Det svarer til, at man har sat modstanderen skakmat, men han alligevel insisterer på at spille videre.

Tilsvarende, når det politisk anføres, at man vil bruge reglerne "helt til grænsen". For hvis man siger på grænsen, må man som myndighed på forhånd have accepteret,

at man risikerer at gå over grænsen.

Og da vi har demokratiske spilleregler – det være sig i Grundloven eller i internationale traktater – om, hvordan man laver reglerne om, hvis de ikke længere passer, bliver vi både juridisk og demokratisk bekymrede, hvis man med vilje "går til kanten".

JURISTERS FAGLIGHED er med andre ord særlig relevant, hvor selve rammen for spillet – retsstaten og/eller dens forudsætning, demokratiet – udfordres af magthavere og andre regeldannere. Så skal vi tage ordet – og advare mod negative konsekvenser. Det er vi ansat til.

Nogle ting er dog så besynderlige for os, at vi bliver lidt mundlamme. For eksempel hvis det politisk anføres, at samfundet bør omvæltet ved

voldelig revolution. Eller hvis det foreslås, at Danmark skal opsigte menneskerettighedskonventionerne.

Så er vi kommet så langt væk fra den accepterede spilleplade, at vi må sige:

- Jamen, det kan vi da godt, men så er det et nyt spil, vi spiller.

Hvis man politisk ønsker et samfund, hvor tortur, censur, tilbageholdelse uden rettergang med mere ikke er forbudt, så har vi som jurister ikke noget fornødt at sige til det. Man beder heller ikke geologer om i fuld alvor at argumentere for, hvorfor "Flat-Earthers" tager fejl.

Så begrænser vi os til at påpege, at menneskerettighedskonventionerne jo er en del af de internationale konventioner, der sørger for, at det ikke bare bliver den stærkestes ret, der gælder. Og at det derfor

må være en fordel for en lille stat som Danmark, at reglerne bliver fulgt. Bevares – vi kan selvfølgelig beslutte os for, at vi ikke gider spille skak mere. Så kaster vi skakbrættet på gulvet og begynder forfra.

Det har vi gjort før. Det koster det meste af en generation af unge mænd.

Det er ikke ulovligt. Det er bare meget uhenigtsmæssigt. Og at advare mod de små skridt, der juridisk kan lede os den vej – og historisk før har gjort det – det falder både inden for vores forskningskompetence og vores formidlingspligt.

Men egentlig ville vi hellere, hvis vi bare var enige om, at reglerne var til for at blive fulgt. Så længe vores erhvervsbetingede regelfølger-OCD ikke bliver udfordret, skal vi nok tie stille – sådan stort set. Ligesom i slutfirserne.